

2. Basım

ANADOLU EFSANELERİ

Editörler

Dr. Canan Tanrısever - Dr. Özlem Güzel

ANADOLU EFSANELERİ

Editörler: Dr. Canan Tarrisever, Dr. Özlem Güzel

Yayın No.: 4004

Beşeri Bilimler No.: 393

ISBN: 978-625-417-595-4

E-ISBN: 978-625-417-596-1

Basım Sayısı: 2. Basım, Eylül 2023

© Copyright 2023, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir.
Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.
Nobel Akademik Yayıncılık, 2011 yılından beri "tanınmış uluslararası yayınevi" statüsündedir.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Genel Yayın Koordinatörü: Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım: Erhan Bakır -erhan@nobelyayin.com-
Redaksiyon: Bahar Yanbolulu -baharyanbolulu@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım: Mehtap Asiltürk -mehtap@nobelyayin.com-

Kütüphane Bilgi Kartı

Tarrisever, Canan., Güzel, Özlem.
Anadolu Efsaneleri / Editörler: Canan Tarrisever, Özlem Güzel
2. Basım, XII + 868 s., 16,5x24 cm. Kaynakça var, dizin yok.
ISBN: 978-625-417-595-4
E-ISBN: 978-625-417-596-1
1. Anadolu Efsaneleri 2. Halk Kültürü 3. Turizm Rehberliği

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.
Adres: Bahçekapı Mh. 2465 Sk. Oto Sanayi Sitesi No: 7 Bodrum Kat, Şaşmaz/ANKARA
Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65
Sipariş: siparis@nobelyayin.com- **E-Satış:** www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com
www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa, Kırmızı Kedi, Arkadaş, D&R, Dost, Kika, Kitapsan, Nezih, Odak, Pandora, Prefix, Remzi

Baskı ve Cilt: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. Anonim Şirketi / Sertifika No.: 46519
Beytepe Köy Yolu No.: 3 06800 Beştepe/Çankaya/ANKARA

Bölüm Yazarları

YAZAR	KURUM VE İLETİŞİM ADRESİ
Prof. Dr. Nuray Tetik Dinç	Balıkesir Üniversitesi, Turizm Fakültesi, ntetik80@yahoo.com
Prof. Dr. Özlem Güzel	Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, ozlemguzel@hotmail.com
Doç. Dr. Ali Turan Bayram	Sinop Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, alibayram@sinop.edu.tr
Doç. Dr. Canan Tanrısever	Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, canantanrisever@gmail.com
Doç. Dr. Ezgi Kırıcı Tekeli	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, ezgi.krc@windowslive.com
Doç. Dr. Gül Erkol Bayram	Sinop Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, gulerkol@windowslive.com
Doç. Dr. Hande Akyurt Kurnaz	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Turizm Fakültesi, handekurnaz@ibu.edu.tr
Doç. Dr. Hüseyin Pamukçu	Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, pamukcuhuseyin@gmail.com
Doç. Dr. Lale Yılmaz	laleyilmaz979@gmail.com
Doç. Dr. Meltem Altınay Özdemir	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, meltemaltinay@yahoo.com
Doç. Dr. Nalan Albuz	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Karadeniz Ereğli Turizm Fakültesi, nalanalbuz@gmail.com
Doç. Dr. Onur Aykaç	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, onuraykac@kmu.edu.tr
Doç. Dr. Özge GÜDÜ Demirbulat	Balıkesir Üniversitesi, Burhaniye Uygulamalı Bilimler Fakültesi, ozgegudu@hotmail.com
Doç. Dr. Serap Akdu	Gümüşhane Üniversitesi, Turizm Fakültesi, serapakdu@gmail.com
Doç. Dr. Seçkin Eser Gürsoy	Kırklareli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, seckineser@outlook.com
Doç. Dr. Tolga Fahri Çakmak	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Karadeniz Ereğli Turizm Fakültesi, tolgafahricakmak@gmail.com
Doç. Dr. Uğur Ceylan	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Tavşanlı Uygulamalı Bilimler Fakültesi, ugur.ceylan@dpu.edu.tr

Doç. Dr. Uğur Akdu	Gümüşhane Üniversitesi, Turizm Fakültesi, akduugur@hotmail.com
Doç. Dr. Vedat Acar	Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, vedat.acar@adu.edu.tr
Doç. Dr. Zeynep Çokal	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, zynpcokal@gmail.com
Dr. Öğr. Üyesi Akif Gökçe	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, akifgokce@hotmail.com
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Arslan Özkan	Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, ayse.arslan@adu.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Caner Ünal	Antalya Bilim Üniversitesi, Turizm Fakültesi, caner.unal@antalya.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Dilara Eylül Koç	Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, dkoc@kastamonu.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Gizem Çapar	İskenderun Teknik Üniversitesi, Turizm Fakültesi, gizemcapar@iste.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Gözde Oğuzbalaban	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Karadeniz Ereğli Turizm Fakültesi, oguzbalaban@beun.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Nurgül Çalışkan	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, nurgulcaliskan@nevsehir.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Sonay Kaygalak Çelebi	Batman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, kaygalak.sonay@gmail.com
Öğr. Gör. Dr. Savaş Yıldız	Milli Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu, savasyildiz77@gmail.com
Arş. Gör. Aybuke Özsoy	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, aybuke.ozsoy@nevsehir.edu.tr
Arş. Gör. Grant Altay Taşkın	Aksaray Üniversitesi, Turizm Fakültesi, grantaltaytaskin@aksaray.edu.tr
Arş. Gör. Seda Yetimoğlu	Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm Fakültesi, seda_24_@windowslive.com
Arş. Gör. Yakup Erdoğan	Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, yerdogan@kastamonu.edu.tr
Öğr. Gör. Gökhan Köksal	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca Meslek Yüksekokulu, koksalg11@gmail.com
Ceyda Sevcan Yazıcı	cs.sargin@gmail.com
Gizem Erçolak	gizemercolak@gmail.com
Yiğitcan Şenbahar	yiğit.senbahar@gmail.com

Not: Yazar isimleri, unvana ve alfabetik sıraya göre listelenmiştir.

Bölgümlere ilişkin bütün sorumluluk bölüm yazarlarına aittir.

Sunuş

Anadolu... Üzerinde misafir ettiği medeniyetler ile kendi kültürel kimliğini örmüş toprakların yurdudur. Kimi ağırladıysa bu topraklar, misafirlerinin aşklarını, hüznelerini, şarkılarını, türkülerini, inanışlarını, eserlerini, çözemediği doğa olaylarını kutsallaştırmış, sözlencelere dönüştürmüş, dilden dile destan olarak aktarmış. Bu toprağın sahipleri de söyleneleri dinlerken hayalinde canlandırmış, yüreğine kazımış, kâh tüzülmüş, kâh ağlamış, geleneklerini aktarmış toprakların yeni sahiplerine. Anlatan da dinleyen de inanmış masalımsı örüntülerine ve kahramanlarına. Gel zaman git zaman, efsanelerin bereketli ve nazlı toprağı olmuş Anadolu.

Her şehir, kendi kuruluş öyküsünü yaratmış. Kendinden önceki ev sahiplerinin emanetlerine sahip çıkmış sonradan gelenler. Şehirlerin isimleri miras olarak süregelmiş yaşadığımız güne. Kim gelirse çok sevmiş yaşadığı şehrin geçmişini ve kalelerini. Kâh kalede Şahmeran'ın izlerini aramışlar, kâh kavuşamayan âşıkların sırlarını, kâh rüyaların kerametini. Antik kentlerin yerini kâhinler gösterir, kurulan kenti Medusa korur. Tanrılar sever bu kentleri. Adlarına tapınaklar yapılır. Kurbanlar adanır. Uğruna destanlaşan savaşlar yapılır. El değiştirir bu kentler. Mimar Sinan'lar çıkar, süsler kentleri yeni yapıtlarıyla. Yine efsaneler kına gibi yakılır bu kentlere.

Türbelerini sever, Anadolu insanı. El açar, dua okur, niyeti söyler ulvi yatana. Vardır onun da bir efsanesi, dolaşır dilden dile. Bereket diler, çocuk diler, kısmet diler yüzü suyu hürmetine. Gönlü ferah döner evine. Ya kiliseleri, sinagogları? Kimisi birleştirir dinleri hikâyelerinde. Pavlus'u, Pierre'i, Nikolas'ı, Meryem Ana'sı yaşar bu topraklarda efsaneleriyle. Olağanüstü olaylara hep gebedir bu topraklar. Şahmeran'ı, Lokman'ı, Yedi Uyur'u, ağlayan kayaya dötüşen Niobe'si, Sarı Ana'sı, kızını korumak için kule yaptıran babası, sultanların güzel kızları, gizemli dedeler selam eder yoldan geçenlere.

Halk oyunları oynanır kâh sevinçten, kâh gururdan, türküler yakılır. Boşuna değildir türkülerdeki yakarışlar. Vardır bir hikâyesi dinleyene. Mihriban'ın, Bolu Beyi'nin, Eşref Bey'in, Asiye'nin, Allı Gelin'in, Suzan Suzi'nin, Sarı Gelin'in, Çanakkale erlerinin, Hekimoğlu'nun vardır diyecekleri. Uyanmaz Ali'ler, Suna'lar sabah olunca. Yürütür acısı uzun ince bir yolda dinleyeni. Çarşambayı sel alır, beyaz giyenin üstü toz olur, yüksek yüksek tepelere evler kurulur, kara kaşlar ferman yazdırır, kesik çayırılar biçilir. Çayda çıra oynatır bu topraklar, Mardin'e giden turnaya selam emanet eder, Anadolu insanı. Aşklar yeşerir bu

topraklarda. Kavuşursa mutlu biter efsaneler, kavuşamazsa Leyla'yla Mecnun, Aslı'yla Kerem, Ferhat'la Şirin, Tahir'le Zühre olur. Ah eder Anadolu insanı engel olana, el açar dua eder, gittikleri yerde mutlu olsunlar diye.

Bitkiler yeşerir bu toprakların bağrında. Hepsinin vardır bir öyküsü. Ardıç, Arpa, Çiğdem, Hayat Ağacı, Haşhaş, İğde, Menekşe, Sarımsak, Zeytin... Bitkinin olurda hayvanların olmaz mı öyküsü bu topraklarda? Akbaba, Akrep, Anka Kuşu, Baykuş, Geyik, Karınca, Kuzgun, Şahin, Tilki, Oğlak... Yaşar efsanelerde hepsinin öyküsü, dolaşır dilden dile. El verir dinleyene...

Türkiye'nin farklı üniversitelerinden ulaştığımız bölüm yazarları, bu kitap projesinde yer alarak değerli bilgilerini paylaşmış emeklerini sarf ettiler. Bu değerli kitabın oluşumuna en büyük katkı onlarındır. Bu sebeple öncelikle en içten teşekkürümüzü bölüm yazarlarına sunmak istiyoruz. Devamında kitabın basımını gerçekleştirip okuyucu ile buluşmasını sağlayan Nobel Akademik Yayıncılığa ve değerli Nobel Akademik Yayıncılık editörlerine, vaktini ayırıp kitabın ön sözünü yazan Muazzez İlmiye Çığ'a teşekkürlerimizi ve sevgilerimizi sunarız.

Dileriz ki bu kitap el versin okuyana. Dokunsun okuyanın yüreğine. Efsaneleriyle yaşasın Anadolu.

Bu kitaptaki her bir efsanenin karakterine ithafen...

Onlar gitti, hikâyeleri de bize miras kaldı!

Editörler

Doç. Dr. Canan Tanrısever

Prof. Dr. Özlem Güzel

Ön Söz

Çivi yazılı belgelerin gün yüzüne çıkmaya başladığı günden beri efsaneler, destanlar, ilahiler, ağıtlar, aşk şiirleri, atasözleri gibi birçok edebiyat eseri günümüze kadar ulaşmıştır. Asya ile Avrupa arasında köprü görevi yapan Anadolu, doğudan batıya, batıdan doğuya doğru akın eden kavimlerin saldırılarına uğramış, pek çok medeniyet sonlanırken pek çok medeniyetin can evi olmuştur. Birçok saldırı ve yıkıma uğrasa da yüzyıllar boyu canlanan devletler, kültürlerinden şu veya bu şekilde izler bırakmışlardır. Bazı gelenekler de yazılı ve sözlü olarak günümüze kadar aktararak gelmiştir. Bugüne ulaşan en önemli belgeler, Sümer yazılı belgelerinin edebî metinleridir. Sümerlilerin hayal güçlerini, kainata bakışlarını, gündelik yaşamlarını, inanışlarını yansıtır. Bu metinler, kahramanlarının serüvenlerini dile getiren destanlar, geçirilen felaketleri anlatan ağıtlar, törenlerde Tanrıları, mabetleri, kralları öven ilahiler, Tanrıların öykülerine ait efsaneler, tartışmalar, atasözleri ve deyimler, hayvan masalları, okullarla ilgili hikâyelerden oluşurlar.

Bu kitapta, Sümerlilerden günümüze pek çok esintiyle karşılaştığınız gibi, sonraki medeniyetlerin bu coğrafyanın sözlü geleneğine nasıl da etki ettiğine şahit olacaksınız...

Ne demiş bir Sümer atasözü: “*Biliyorsun, niye öğretmiyorsun?*”.

Bu kitap tam olarak bu öğüdü tutmuş... Çoğu sözlü olarak aktararak günümüze ulaşan efsaneleri bir araya getiren ve yazılı hâle getirerek nesilden nesile, medeniyetten medeniyete aktarılmasını sağlayacak önemli bir vazifeyi büyük bir başarı ile yerine getirmiştir.

Gelecek nesillere önemli bir miras niteliğinde olan bu eseri hazırlayan Doç. Dr. Canan Tanrısever ve Doç. Dr. Özlem Güzel’i yürekte kutlarım.

Muazzez İlmiye Çığ

Sümerolog/Yazar

28.07.2021

“Yazarlar ölür, kitaplar kalır”.

Bulves Lignton

İçindekiler

Bölüm Yazarları	iii
Sunuş	v
Ön Söz	vii
İçindekiler	ix
Giriş	1
Bölüm 1 - Şehir İsimlerinin Efsaneleri	9
Hande Akyurt Kurnaz	
Bölüm 2 - Kale ve Kule Efsaneleri	47
Nuray Tetik Dinç	
Bölüm 3 - Akdeniz Bölgesi Antik Kent Efsaneleri	83
Caner Ünal	
Bölüm 4 - Ege Bölgesi Antik Kent Efsaneleri	107
Ezgi Kırıcı Tekeli	
Bölüm 5 - Marmara Bölgesi Antik Kent Efsaneleri	151
Zeynep Çokal	
Bölüm 6 - Karadeniz Bölgesi Antik Kent Efsaneleri	171
Tolga Fahri Çakmak	
Bölüm 7 - İç Anadolu Bölgesi Antik Kent Efsaneleri	185
Lale Yılmaz	
Bölüm 8 - Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Antik Kent Efsaneleri	203
Ceyda Sevcan Yazıcı	
Bölüm 9 - Cami Efsaneleri	223
Hüseyin Pamukçu - Akif Gökçe	
Bölüm 10 - Mimar Sinan Eserlerinin Efsaneleri	259
Canan Tanrısever - Dilara Eylül Koç	
Bölüm 11 - Akdeniz Bölgesi Türbe Efsaneleri	277
Gözde Oğuzbalaban	
Bölüm 12 - Ege Bölgesi Türbe Efsaneleri	287
Ayşe Arslan Özkan	

Bölüm 13 - Marmara Bölgesi Türbe Efsaneleri	297
Seda Yetimoğlu	
Bölüm 14 - Karadeniz Bölgesi Türbe Efsaneleri	323
Nalan Albuz	
Bölüm 15 - İç Anadolu Bölgesi Türbe Efsaneleri	347
Yakup Erdoğan	
Bölüm 16 - Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Türbe Efsaneleri	369
Gül Erkol Bayram	
Bölüm 17 - Akdeniz ve Ege Bölgeleri Kilise, Şapel ve Sinagog Efsaneleri	407
Özlem Güzel	
Bölüm 18 - Karadeniz ve Marmara Bölgeleri Kilise, Şapel ve Sinagog Efsaneleri	421
Seçkin Eser Gürsoy	
Bölüm 19 - Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu Bölgeleri Kilise, Şapel ve Sinagog Efsaneleri	447
Sonay Kaygalak Çelebi	
Bölüm 20 - Aziz ve Azizelerle İlgili Efsaneler	469
Gizem Erçolak - Canan Tanrısever	
Bölüm 21 - Akdeniz Bölgesi Olağanüstü Varlıklar ve Olaylarla İlgili Efsaneler	489
Gökhan Köksal	
Bölüm 22 - Ege Bölgesi Olağanüstü Varlıklar ve Olaylarla İlgili Efsaneler	507
Meltem Altınay Özdemir	
Bölüm 23 - Marmara Bölgesi Olağanüstü Varlıklar ve Olaylarla İlgili Efsaneler	523
Nurgül Çalışkan	
Bölüm 24 - Karadeniz Bölgesi Olağanüstü Varlıklar ve Olaylarla İlgili Efsaneler	545
Özge Güdü Demirbulat	
Bölüm 25 - İç Anadolu Bölgesi Olağanüstü Varlıklar ve Olaylarla İlgili Efsaneler	563
Grant Altay Taşkın	
Bölüm 26 - Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Olağanüstü Varlıklar ve Olaylarla İlgili Efsaneler	581
Ali Turan Bayram	
Bölüm 27 - Ege ve Akdeniz Bölgeleri Halk Oyunları ve Türkülerle İlgili Efsaneler	613
Uğur Akdu	
Bölüm 28 - Karadeniz Bölgesi Halk Oyunları ve Türkülerle İlgili Efsaneler	635
Vedat Acar - Yiğit Can Şenbahar	
Bölüm 29 - İç Anadolu Bölgesi Halk Oyunları ve Türkülerle İlgili Efsaneler	659
Onur Aykaç	
Bölüm 30 - Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri Halk Oyunları ve Türkülerle İlgili Efsaneler	675
Gizem Çapar	

Bölüm 31 - Akdeniz ve Ege Bölgeleri Aşk ve Sevgi Üzerine Olan Efsaneler	695
Aybüke Özsoy	
Bölüm 32 - Marmara ve Karadeniz Bölgeleri Aşk ve Sevgi Üzerine Olan Efsaneler	711
Uğur Ceylan	
Bölüm 33 - İç Anadolu Bölgesi Aşk ve Sevgi Üzerine Olan Efsaneler	725
Uğur Ceylan	
Bölüm 34 - Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Aşk ve Sevgi Üzerine Olan Efsaneler.....	735
Serap Akdu	
Bölüm 35 - Bitki Mitosları	757
Dilara Eylül Koç	
Bölüm 36 - Hayvan Mitosları	805
Savaş Yıldız	